

DOI: 10.30520/tjsosci.766882

SOSYO-KÜLTÜREL HAREKETLERLE KÜRESELLEŞMENİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

GLOBALIZATION IMPACTS ON TURKEY WITH SOCIO-CULTURAL MOVEMENTS

Ferat KAYA¹

Ali ERDEM²

Ömer SEZER³

ÖZET

İnsanlık tarihi gelişen teknoloji ve olanaklarla birlikte, sürekli bir akış ve değişim süreci içerisinde ilerlemiştir. Ortaya çıkan bu akış ve değişim süreci, toplumlarda rekabete ve değişimlere yol açmıştır. Oluşan yeni yapılarla birlikte ilişkiler artmış ve küreselleşme kavramı literatüre girmiştir. Küreselleşme ortaya çıkan rekabet ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle, dillerin, dinlerin, ırkların, ekonomik, siyasal ve sosyal-kültürel süreçlerin birbirleriyle etkileşimi sonucu evrilmiştir. Bu çalışma, ulusal ve uluslararası alanda küreselleşmenin olumlu ve olumsuz bakış açılarını ele alarak, Türkiye'nin ulusal ve uluslararası alanda küreselleşmeden ne derece etkilendiğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Küreselleşen dünyada Türkiye'nin küreselleşme boyutlarını özellikle sosyo-kültürel alanda olmak üzere, siyasal ve ekonomik açıdan değerlendirerek, küreselleşmenin Türkiye üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Globalleşen Dünya, Küreselleşme, Türkiye, Sosyo-kültür

ABSTRACT

From the human existence to the present, time has progressed in a continuous process of flow and change. Undoubtedly, in this period of time, constant changes have occurred in the universe, which is our living space. With the formed new structures, the relations have increased and the concept of globalization has entered the literature. Globalization has evolved as a result of the interaction of languages, religions, races, economic, political and social-cultural processes with the effect of emerging competition and technological developments. In this study, the negative and positive perspectives of globalization in the national and international area are discussed and Turkey's national and international field seeks to asses in what extent affected by globalization. Turkey's globalization dimensions and including particularly socio-cultural, political, economic aspects of globalization is being evaluated and aimed to evaluate the effects of globalization on Turkey in a globalizing world.

Key Words: Globalized World, Globalization, Turkey, Socio-cultural

¹ Dr. Öğr. Gör., Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, feratkaya78@hotmail.com, Orcid No: A-5795-2016

² Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, eral557@gmail.com,

³ Bilimsel Araştırmacı, Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, omersezer47@hotmail.com,

GİRİŞ

Dünya tarihinin başlangıcından itibaren, kabilelerin, sonraki süreçte beylik ve devletlerin birbirleriyle kaçınılmaz şekilde iletişime geçtikleri, birbirlerini etkiledikleri görülmektedir. Küreselleşme, dünyanın varoluş tarihinden itibaren, süregelen zaman dilimi ile etkisini daha çok ortaya koyan, ulustan ulusa yayılmaya başlayan bir kavramdır. Dünya üzerinde ilk insan kabilelerinin değiş tokuş işlemleri, birbirlerinde görüp uyguladıkları yaşam faaliyetleri, yerelden küreselleşmeye yönelik adımlardır. Kimi görüşlere göre, ilk insanın varoluş sürecinden beri ortaya çıkan bir kavram olarak görünürken, kimilerine göre "denizcilikteki gelişmeler, telgrafın icadı veya tren yolundaki ilerlemelerdir (Oran, 2001: 5).

Küreselleşmede özellikle ekonomik alanda yaşanan ilişkilerle birlikte ticaret hacmi artmakta ve bu iletişim ağı gün geçtikçe gelişmektedir. Ulaşımın havada, karada ve denizde geliştirilmesi, zengin ülkelerin ticarete ön plana çıkıp uzmanlaşmaları ve uluslararası sermaye hareketlerinin önem kazanması ile piyasa hacminin büyümesi küreselleşmenin yaygınlaşmasında etken olmuştur. I. ve II. Dünya Savaşları döneminde duraklamaya uğrayan küreselleşme, yeni uluslararası kuruluşların/örgütlerin oluşmasıyla birlikte, yayılımını artırmıştır. Özellikle Serbest Pazar ekonomisinin yaygınlaşması, tüm dünya ülkelerinin birbirleriyle kaçınılmaz şekilde iletişime geçerek etkileşimde kalmalarına olanak sağlamıştır.

Günümüze kadar farklı isimlerle adlandırılmış ve gelişim evrelerinin farklı olmasına rağmen özellikle ekonomik süreçte yaşanan gelişmeler, siyasal sosyal ve kültürel ilişkileri etkileyerek gelişimini sürdürmektedir. Küreselleşme kavramının tarihsel gelişimiyle, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel alandaki gelişim evreleri çalışmanın ilk bölümünde incelenmiştir. Küreselleşmeye yönelik gerekli bilgiler verildikten sonra küreselleşme sürecinin sosyo-kültürel alanda Türkiye'ye yönelik etkileri çalışmanın merkezini oluşturarak, ne gibi etkilerinin olduğu değerlendirilmiştir. Çalışmada Türkiye'nin küreselleşmeden hem olumlu hem de olumsuz olarak etkilendiği, gerekli çalışma ve yatırımlarla bu süreçten olumlu bir şekilde etkilenebileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca son yıllarda Suriye'den yaşanan göç hareketleriyle Türkiye'nin demografik ve sosyo-kültürel yapısının değiştiği görülmüştür. İdeolojik anlamda Batının egemen olduğu ve kendi kültürünü yaymaya çalıştığı sistem, Türkiye açısından alınan göçlerle birlikte daha da zorlayıcı hale gelmiştir. Sosyo-kültürel açıdan mültecilerle başı dertte olan Türkiye, ayrıca bunun maddi zorluklarına da göğüs germek zorunda kalarak buna yönelik politikalar üretmeye çalışmaktadır. Mültecilerin gettolar kuracak kapasite ve yoğunluğa ulaşması, Türkiye'de yaşayan yerel halka da etki ederek yoksulluk, gelir ve refah gibi alanlarda daralmaya neden olduğu ve sosyo-kültürel dinamikleri temelden etkilediği görülmüştür.

1. KÜRESELLEŞME KAVRAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Son yüzyılda literatüre giren ve soyut bir kavram olan küreselleşme üzerine net bir tanım verilmesi zorlaşmaktadır. Küreselleşme kavramının temellerini oluşturan ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel gibi süreçlerin geniş birçok disiplinle ilişkide olması tanımlama sürecini zorlaştırmaktadır. Soyut bir kavramın içinde ayrıca soyut kavramların bulunması, küreselleşme kavramına derinlik kazandırmış ve tarih sahnesinde başlangıcı net olmayan bir kavram olarak yer edinmesine sebep olmuştur.

Sürekli bir gelişim ve dönüşümde bulunan insan, sosyal bir çevrede fikir alışverişinden yararlanarak öğrenimini artırmıştır. İlin ve Segal (2001:17), bu durumun kültürel birlik ve beraberliğin, bireyler arası etkileşimin ve fikir alışverişinin sonucunda küreselleşmeye katkı sağladığını ve insanlar arasındaki iletişim ve etkileşimin küreselleşmeyi doğurduğunu

belirtmektedir. Bireylerden oluşan küçük toplulukların diğer topluluklarla karşılıklı etkilenmesi bir çığ gibi büyüyerek dünya geneline yayılmasına olanak sağlamıştır

Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen aktivite ve faaliyetlerin, dünyanın başka bir yerindeki toplulukları etkilediğini belirten Held, küreselleşme kavramının öncelik olarak, siyasal, sosyal ve ekonomi kavramlarını ifade ettiğini savunmuştur (Elçin, 2012: 4). Kanadalı yazar Marshall McLuhan, elektronik medya ve iletişim araçlarının dünyayı bir “Küresel Köy’e” dönüştürmekte olduğunu ileri sürmüştür. Günümüzde sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının aktif kullanımı bu durumun gerçekleştiğini göstermekle beraber dünyanın artık bilinmeyen, birbirinden uzak yerlerden oluşmadığını, iç içe bir bütün olarak küresel bir köy halini almış olduğunu göstermektedir (Tümertekin ve Özgüç, 1996: 150). Acar (2004:13) ise; ülkeler arasındaki sınırların aşınması, üretimin dünya ölçeğinde yapılması, mal ve sermaye akımlarının artması, ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerle dünyanın adeta küresel bir köye dönüştüğünü belirtmektedir.

Karaca (2007: 26), ortaçağ sonrası küreselleşmenin tarihsel gelişiminin, üç döneme ayrıldığını ileri sürmüştür; İlk dönem olan İstanbul’un Fethi-1800’lü yılların sonları, ikinci dönem olan 1870 Endüstri Devrimi-1914 Birinci Dünya Savaşı yılları ve üçüncüsü 1945 İkinci Dünya Savaşı Sonrası dönem olarak ifade edilmektedir. Her bir akademisyen bu gruplandırmayı kendine göre yorumlayarak, farklı kategorilendirme yapabilmektedir

Merkantilizmle başlayan ve 1800’lü yıllara kadar denizcilikteki gelişmelerle, yeni yerlerin keşfi ve askeri işgallerle birlikte sömürgecilik diye adlandırılan dönem, Ortaçağ sonrası sömürgecilikte ilk dönemi oluşturmaktadır. Bu süreçte Amerika’nın keşfi Batılı devletleri mali yönden rahatlatırken, yeni yolların keşfiyle de Doğuya olan bağımlılığın azalmasına neden olmuştur. Batı bu dönemi savaş, sömürgecilik, kölelik veya soykırım gibi kelimelerle açıklamak yerine Rönesans, devrimler ve demokrasinin yayılımı şeklinde açıklamaktadır (Mikander, 2016: 71). Batı hatta bu dönemi aydınlanma (enlightment) dönemi; mantık ve bilimin öncül olduğu bir yüzyıl olarak nitelendirmektedir.

Sanayileşmenin artmasıyla, tekelleşme ve işsizliğin arttığı, yoğun hammadde gereksiniminin hissedildiği ikinci dönemde, sömürgecilik adını emperyalizme bırakmıştır. İşçi Devrimlerinin yaşandığı ve yeni ideolojilerin kök saldığı bu dönem dünyanın globalleşmesine ve birçok Batılı şirketin çok uluslu hale bürünerek Batı’nın yayılması sürecine evrilmiştir. Uluslararası akışkanların artan hacmi, insan, sermaye, meta ve fikir transferi bu yüzyılda küreselleşmenin yaygınlaşmasında ana itici gücü oluşturmaktadır (Daudin vd., 2008: 2).

II. Dünya Savaşı sonrası liberalleşme adımlarıyla birlikte yabancı yatırımlar ve özellikle Gümrük Tarifeler ve Ticaret Antlaşması/GATT sonrası yatırım ve ticaretin özelleştirilmesi, telekomünikasyon, taşımacılıktaki teknolojik gelişmelerle hız kazanmaktadır. Tek bir dünya pazarı yaratmak amacıyla buna uygun işlev görecektir sistem ve organizasyonların kurulması gerekmektedir. Dünya Ticaret Bankası, OECD ve IMF gibi kuruluşlarla sistemi yönlendirecek yapılar hazır hale getirilirken, çok uluslu şirketler işin yerel, bölgesel ve dünya pazarına erişim kısımlarında aktif bir rol oynamaktadır (Radulovic ve Pindzo, 2017: 29).

2. KÜRESELLEŞMENİN BOYUTLARI

Küreselleşmenin boyutları ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel başlıklar altında değerlendirilebilmektedir. İlişkilerin gelişmesi, ideolojik farklılıkların ortadan kaldırılması, insanlığın bütünleşmesi ve değerlerin dünya çapına yayılmasıyla küreselleşme hız kazanmaktadır. Küreselleşme kendi başına bir alan olup içinde ekonomiyi siyaseti ve kültürü barındırmaktadır.

Küreselleşmeyi, dünyanın geri kalanının giderek daha fazla Batıya benzemesi ve Batının öncül olması şeklinde açıklamaya çalışan Ritzer (2008: 441), Batının üstünlük ve zenginliğe sahip olduğunu, dünyanın popüler konumunun Batı olduğunu ve Batı dışındaki yerlerin de Batıya yöneldiğini belirtmektedir. Özellikle Amerika'nın keşfiyle yeni deniz rotaları ve zenginlik elde eden Batı, bu üstünlüğünü halen sürdürmektedir.

Emperyalizm ve sanayii devrimleriyle dünya egemenliğini ele geçiren Batının, dünya hâkimiyetine yönelik kendi uygulamaları olan yönetim şekillerini dikte ettirmesiyle, Batılılaşma kaçınılmaz olarak uygulanmaya başlanmıştır. Yaşamın her alanını hedef alan küreselleşme, bir bütün olarak ekonomiyi, siyaseti, kültürü ve yaşam tarzlarını etkilemekte ve tekelleşmektedir. Batının egemen olduğu bu sistem, kendi öğretisini ya yumuşak güçle ya da sert güçle uygulamaya çalışmaktadır.

Her türlü gelişmeyle doğrudan ilişki içerisinde olan küreselleşme yaşamın tüm alanlarına sirayet etmektedir. Gelişen teknoloji ve iletişim olanaklarıyla birlikte her geçen gün dünyamız daha da küçülmektedir. Bu iletişim olanaklarıyla birlikte ekonomiler, siyasetçiler ve kültürler yakınlaşmakta, birbirini etkilemekte ve kaçınılmaz bir şekilde evrimleşmektedir.

Son dönemlere bakıldığında küreselleşmedeki amacın insan ihtiyaçlarını karşılamadan ziyade lüks değer elde etmenin ve elde olanın yeniden üretim sürecine zorlanması durumunu ortaya koyduğu, bunun da küreselleşmedeki amacından saptığını göstermektedir. Birileri bu faktörlerin maliyetini üstlenmek durumunda kaldığında, artık "dışsal ekonomi" kelimesinin amaç dışı bir hal aldığı ve kararlarımız üzerinde etkin hale geldiğini; piyasanın yeterli noktalara erişmediği için bu gibi problemlerin oluştuğunu ve olumsuzluklara neden olduğunu ortaya koymaktadır (Roscoe, 2015: 15). 21.yy'da ki mobil iletişim cihazları ele alındığında, seri model üretimin meydana geldiğini ve yapılan bu seri teknolojik gelişmelerin sadece değer üretme üzerine kurulu olduğu görülmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte ülkeler arası iletişim artsa da bireyler arasındaki iletişimin azaldığı görülmektedir. Bütün bunların en güzel örneğini sosyal medya üzerinden paylaşılan selfie veya fotoğrafların gerçekten ziyade imaj algısı yaratma üzerine kurulu olduğudur. Postman (2016: 118), bu yeni sistemde bireylerin fikirler yerine imaj transferi gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Bu algı bireyler açısından imajken, kentler açısından markalaşmaya yönelme şeklinde olmaktadır. Her bir yapı diğerine kendini uzaktan da olsa tanıtmaya çabası içerisinde.

2.1. Ekonomik Alanda Küreselleşme

Birçok araştırmacı ve yazara göre ekonomi küreselleşmenin temelini oluşturmaktadır. Küreselleşmenin, siyasal, sosyal ve kültürel alanlarının da devamını getiren bir yapı taşı olduğu ileri sürülerek, bunların temelini ekonomik yapı olduğu belirtilmektedir. Ticaretle birlikte ulusların birbirlerine yakınlaşmaları ve ticaretin yanında diğer sosyo-kültürel ve siyasi aktarımları da yaptıkları görülmektedir. Ticaret temelli yürütülen ekonomik sistem diğer alanlara da dolaylı/doğrudan etki ederek küreselleşmenin temelini oluşturmaktadır.

Ekonomik yapıların insanlığa hizmet etmesi gerekirken, toplumun ekonomiye ve belli bir kapital sisteme hizmet etmesi ön plandadır. Toplum ve kapital yapı arasındaki bu zıtlık sonlandırılmadıkça, her seferinde bir önceki üretimden yeni üretim elde edilecek ve elde edilen bu üretimin zenginliği arttırma eğilimleri ortaya çıkacaktır. Ortaya çıkan bu durum insanı insanlıktan çıkarıp, yoksulluğu arttıracak, kimilerini açlık ve sefaletle sürüklerken kimilerini de zenginleştirecektir. Bu sistem iki tür insan grubu olan aç çoğunluk, beyinlerinden ve yüreklerinden olmuş tok azınlık kapitalist sistemi üretmektedir. Bu nedenle

Başkaya (2015: 16), kapitalizmin bir etiği olmadığını belirtmektedir. Kapitalist sistemde bir malı ucuza üreterek, kâr elde etmenin insani değerlerden daha kıymetli olduğunu ve sistemin temelini oluşturduğu bilinmektedir. Küresel bir köy tanımıyla yola çıkılan süreç, ne yazık ki belli yapıların daha güçlenmesi ve diğer tarafın mağduriyetiyle devam etmektedir.

Küreselleşme ile birlikte kapitalist sistemin kârı artmakta, zengin ile yoksul arasındaki fark daha da açılmaktadır. Dünya nüfusunun %80'i 10 Dolardan daha az parayla, 3 milyarı ise yaklaşık günde 2.50 Dolardan daha az bir parayla hayatını idame etmektedir (Rahim vd., 2014: 9). Bu süreç yoksulun zengini yakalamasındaki her türlü olanağı kısıtlamakta ve insani değer ölçüsü yok olmaktadır. Küresel gelirin %5'i dünya nüfusunun en yoksul %40'ı tarafından üretilirken, nüfusun en zengin %20'si dünya gelirin %75'ini oluşturmaktadır (Shah, 2013). Ekonomi toplumun hizmetinden çıkıp toplumun belli bir hiyerarşik yapı altında çalışmasına ve her geçen gün daha da fakirleşmesine neden olmaktadır.

Küreselleşmedeki kar elde etme algısı ile kentlerde kurulan fabrika sayısı artmakta, kentlerdeki fabrika sayısının artması ile doğal yaşam alanları sınırlandırılmaktadır. Fabrika bacalarından çıkan gazlar havanın kirlenmesine sebebiyet vermekte, havanın kirlenmesi ile solunum yolları hastalıklarını artırmakta ve ayrıca fabrika bacalarından çıkan gazlar atmosferin ısınmasına sebebiyet vermekte bu da ozon tabakasının delinmesine, buzulların erimesine ve iklim değişikliklerinin oluşmasına neden olmaktadır. İklim değişiklikleri ile toprak kayması, sel gibi afetlerin oluşumu canlıların habitatını tehlike altına sokmaktadır. Fabrika bacalarından çıkan gazlar azot döngüsü ile tekrar toprağa karışmakta bu da topraktan gelen mahsullerin insan sağlığındaki ciddi sorunların oluşmasına neden olmaktadır. Yeşil alan ve dağların turizme açılmasıyla canlıların habitatı tehlike altına alınmakta ve bunun sonucu bazı canlı türlerinin nesli tükenmeye yüz tutmaktadır. Ekonomik kaygılarla yapılan hamlelerin bile, zincirleme bir şekilde nasıl tüm çevre ve ekosistemi de olumsuz yönde dönüştürdüğü görülmektedir.

Ekonominin kısıt olduğu ülkelerde yoksulluk en büyük sorun ve sıkıntılardan biri olmakla beraber, ülke ekonomisinin zayıflığına da işaret etmektedir, bu yüzden ki yoksulluk ekonominin büyümesine engel teşkil edip küreselleşmeyi engellemektedir. Bu nedenle Fischer (2003: 2), yoksulluğun azaltılmasının ekonominin büyümesine olanak sağladığını belirtmektedir. Ekonomideki veya bu sistem içerisindeki en ufak bir daralma, sistemin diğer dışlılarını de etkilediğinden, dikkatli olmakta fayda vardır. Günümüze kadar yaşanan birçok dünya krizinde de görüldüğü gibi, aksaklık bir ülkede başlarken, sistemin veya küreselleşmenin neden olduğu işbirliğiyle, bu aksaklık aynen diğer ülkelere de transfer edilmektedir. ABD'de başlayan 2008 Mortgage Krizi suya atılan taş misali, dalga şeklinde yayılarak tüm dünyayı etkisi altına almıştır.

Uluslararası alanda gelişen ekonomik rekabet sonucu, ülkelerin ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel açıdan birbirlerine yakınlaşmaları ve yarış içerisine girmeleri, küresel rekabeti doğurarak, küreselleşme oranını artırmaktadır (Aktan ve Şen, 2006: 104). Her bir ulus kendi kültürünü veya ekonomik yapısını diğer uluslara hâkim kılmaya çalışmaktadır. Adıgüzel (2013: 3), ülke ekonomilerini birbirinden ayıran gümrük duvarları, tarifeler, kotalar ve sermaye kısıtlamaları gibi engellerin giderek azaltılması/kaldırılması ile malların, hizmetlerin, işgücünün ve sermayenin ülkeler arasında daha hızlı ve daha kolay bir şekilde dolaşabilir hale geldiğini ve dünyanın ekonomik olarak bütünleşmeye doğru evrildiğini belirtmektedir.

Rostow, geleneksel toplumdan modern tüketim ekonomisine doğru ilerleyen her ülkenin bir dizi ekonomik aşamalardan geçeceğini ileri sürmüştür. Bunun sonucunda bir dizi ekonomik aşamanın küreselleşmeyi doğurduğu ve toplumun sonuç olarak global bir dizi aşamadan

geçeceği öngörülmektedir (Fusfeld, 1998: 185). Bu nedenle farklı evrelerde küreselleşme seviyelerinde bulunan ülke gruplarının er ya da geç aynı doğrultuda yol alacakları belirtilmektedir.

2.2. Siyasal Alanda Küreselleşme

İnsanoğlu doğası gereği, habis ruhlu ve diğer insanlara egemen olma isteğiyle hareket eden bir varlıktır. Buna en güzel örnek olarak devletlerin uluslararası politikada verdiği güç mücadelesi verilebilir. Devletler, güce sahip olabilmek için doğrudan saldırılabilmekte, gücü eşdeğer değilse ittifak sistemleri kurarak üstünlüğü ele geçirmeye yönelik politikalar izlemektedir. Bunu yaparken hiç bir devlet bir diğerine güvenmemekle beraber, uluslararası örgütler ya da uluslararası hukukun, uluslar üstü alanda etkisiz olduğunu bilmektedir. Realist bakış açısıyla devletler, olası düşmanlara karşı koyabilmek amacıyla özellikle askeri kapasiteye güvenip, onun çevresinde gücü tanımlama eğilimindedir. Bütün devletlerin bakış açısı bu şekilde evirildiğinde güvenlik ikilemi (security dilemma) oluşmaktadır. Bunu aşabilmek amacıyla taraflar güç dengesi yolunu seçerek, dış politikanın oluşturulma ve uygulanma süreciyle, ulusal çıkarıya göre tanımlanan bir rasyonalite esasını üzerine kurgulama yoluna gitmektedir. Güç dengeleri orantılı olan devletler ikili veya çok taraflı ilişkilerle uzlaşma yolunu seçerek, siyasal alanda küreselleşmenin yolunu açmaktadır.

Biehl (2016: 135), insanların içinde yaşadıkları toplumu kolektif bir biçimde şekillendirebildikleri ölçüde bunu yapmakta kullanacakları araçları toplumsal alanda ya da devlette değil, siyasi alanda bulacakları yani evrende, yaşam alanımızda, yaşadığımız toplumun değişimi ve şekillendirilmesinin siyasal alanında mümkün olduğunu ifade etmektedir. “İdeoloji; düşünce, inanç, norm ve değerlerden oluşan bir sistemdir diyen Steger (2006: 127), aslında siyasetin her alanda ön planda olduğunu, ideoloji kavramıyla pekiştirip, siyasetin küreselleşme üzerindeki büyük etkisini açıkça ortaya koymaktadır. Henüz uluslar üstü bir yapıya evrilemeyen günümüz sisteminde, ülke ulusları adına karar alan siyasilerin etkinliği herkesçe kabul edilen bir gerçekliktir.

AB, NATO, IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü gibi kurulan uluslararası örgütler, aslında Batı ideoloji temelli yapılar olup, bunların dayattığı kültürü, politikayı ve değerler sistemini tüm dünyaya yaymaya çalışan alt yapılar olarak görev yapmaktadır. Bu kurallara uyulmadığı veya farklı ses çıkarıldığı zaman tüm yapılar tarafından terörist olarak ilan edilme meselesi olup, küreselleşmenin egemen sınıfların elinde olan zorlayıcı bir ilke olduğunu ortaya koymaktadır (Somel, 2004: 206-207). Birçoğu aslında dünya barışı ve sürdürülebilir bir yaşam kaygısıyla kurulmalarına rağmen, kendi kuruluş amaçlarına ters düştükleri görülmektedir. Dünya sisteminde etkin olan örgütler, gelişmiş ülkelerin uluslararası arenadaki temsilcileri gibi davranarak, küreselleşme vasıtasıyla ulus devletlerde söz sahibi olmakta ve böylelikle içişlerine karışma olanağı bulmaktadır. Etki edemedikleri veya küresel politikaları uygulayamadıkları ülkelerde çeşitli sorunlar yaratıldığı bilinmektedir. Dünya ölçeğinde üretimi tasarlan uluslararası sermaye, tüm alanlarda belirleyici olmak, koyduğu kurallara uymayanları cezalandırmak stratejisini izlemekte ve egemenliğini tüm zor ve baskı araçlarıyla dayatmaktadır (Aslan, 2009: 293-294). Batı düşüncesinin egemen olduğu bu yapılar, Batılı devletlerin hâkimiyetiyle dünyaya yönelik ortak kararları çıkarmaktadır.

2.3. Sosyo - Kültürel Alanda Küreselleşme

Mendenhall (1995: 70), “Global Management” adlı kitabında; kültür kelimesinin Latince bir kelime olan “Cultura” kelimesinden türetildiğini belirtmiştir. Toprağı biçme, terbiye ve eğitim anlamlarına gelen Cultura kelimesi tüm dillerde buna benzer anlamda kullanılmıştır (1995: 70). Mead (1998: 105) ise kelime olarak Latince'den çevrilen kültür kelimesinin, belli bir

gruba ait olduğunu, doğuştan değil (sonradan öğrenildiğini), nesilden nesile aktarılan değerler sisteminden oluştuğunu ve grup üyelerinin davranışlarını, tahmin edilebilir bir şekilde etkilediğini öne sürmüştür. Mead'in öne sürdüğü bu teze dayanarak kültürün birikimli olarak, (örf ve adetlerden - gelenek ve göreneklerden) oluşan değerler bütününden meydana geldiğini ifade edebiliriz.

Yeşil (2013: 55) ise, "Kültür ve Kültürel Farklılıklar" üzerine yaptığı teorik bir değerlendirmede, kültürün; öğrenilir, uyarlanabilir, kuşaktan kuşağa aktarılabilirliğinin yanında, paylaşılabilir bir yapı olduğunu ve birbirini bütünleyen çeşitli unsurlardan oluştuğunu öne sürmektedir. Öne sürülen bu tezde, kültürün, öğrenilerek, tecrübe edilerek kazanıldığını ve nesilden nesile aktarıldığını, toplumun tüm kesimi tarafından paylaşıldığını ve aidiyet duygusu oluşturduğu toplumu bir takım kalıplar içerisine sokarak belirli kısıtlama ve sınırlamalara tabi tuttuğunu ifade etmektedir. Kültür kelimesinin anlamında bile küreselleşme kavramının varlığına dayanak gösterilmektedir, örneğin Mead'ın Kültür kelimesi üzerine yaptığı açıklamada kültürün kavramsal olarak da küresel bir anlam ifade ettiğini vurgulamıştır. Yeşil ise kültür kavramına açıklık getirdiği bir teoride, "kuşaktan kuşağa aktarıldığına" yani "Küresel" canlı ve değişkenlik gösterebilen yapı olduğuna değinmektedir. Bu nedenle kültür ve küresel kavramlarının birbiri ile ilişkili, soyut kavramların meydana getirdiği bir bütün olduklarını ifade edebiliriz.

Küreselleşmenin sosyo-kültürel alan üzerinde olumlu etkilerinden ziyade olumsuz etkileri bulunmaktadır. Üretim teknolojisi alanında her seferinde bir öncekinden daha çok zenginlik üretilmekte, zenginlikle birlikte kültür kaybıyla yozlaşma artmakta ve bu da ahlaki bir bozulmayı ön plana çıkarmaktadır. Kapitalist sömürü düzeni insanların ezici çoğunluğu üzerinden modern harikalar yaratarak insanların sosyal algısı ile oynamaktadır. Topluma mal olmuş sanatçıların sırf para kazanma hırsıyla olmadık ürünlerin reklamlarında oynamaları toplum algısını şaşırtmakta ve ahlaki bozulmalara neden olup sosyal algıyı zedeleyebilmektedir (Başkaya,2015: 7-11). Küreselleşme, zengin ve fakir arasındaki farkı artırmakta ve gruplar arasında açığı kapatamayacak boşluklar yaratmaktadır (Rosenau, 2003: 370).

Dünya nüfusunun en zengin %1'i dünya varlıklarının yaklaşık %40'ına sahipken, dünya nüfusunun yarısı ise sadece %1'ine sahiptir. (U.N. Report, 2013: 1). B.M. raporunda, zengin ve fakir ülkeler arasındaki servet dağılımındaki artan eşitsizliklerin tehlikeli bir kutuplaşmaya neden olduğu belirtilmektedir. Gelir eşitsizliğindeki en keskin artışların özellikle güçlü büyümeyi sürdürmede başarılı olan ve sonuç olarak daha yüksek gelir grubuna geçmeye çalışan gelişmekte olan ülkelerde meydan geldiği görülmektedir. Dünyanın zengin Kuzey ülkelerine karşın fakir Güney ülkeleri arasındaki uçurumun artması, kültür çatışmasına neden olmakta ve istenmeyen göç hareketleriyle sonuçlanmaktadır. Zengin ve fakir arasındaki uçurumun her geçen gün artması, toplum yapılarını etkiler duruma gelerek, hoşnutsuzluk yaratmaktadır (Keeley, 2015: 10). Ülkeler arasındaki gelir adaletsizliği ve fırsat eşitsizliği küreselleşmeyle birlikte artmakta ve belirsizliğe doğru yol almaktadır.

3. SOSYO-KÜLTÜREL HARAKETLERLE TÜRKİYE VE KÜRESELLEŞME SÜRECİ

İnsan hakları, terör, göç ve insanlığı ilgilendiren tüm konular küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutunu oluşturarak, her türlü eylemden etkilenilmektedir. İşgücü alanında cinsiyet ayrımı, çalışma koşulları ve ücret konuları da alt başlıkları oluşturarak hem ekonomiyle hem de sosyal yaşamla yakından ilişkilidir. Küreselleşmeyle birlikte işgücü alanında kadın çalışan sayısının artması ve ücretlerinin iyileştirilmesi her ne kadar olumlu karşılanırsa da halen dünya

genelinde cinsiyet eşitsizliğinin üstesinden gelinmediği görülmektedir (Keeley, 2015: 3). Bir ülkedeki işçi hareketleri diğer ülkeleri de etkisi altına alarak yayılabilmekte ve netice itibariyle sonuçları küresel olmaktadır. 19. yüzyıldaki İşçi Devrimi Hareketleri aslında küreselleşmenin bir sonucu olarak tüm kıta Avrupa'sına yayılarak etkinliğini artırmıştır.

Türkiye üzerinde küreselleşme sürecinin etkileri incelendiğinde, dünyadaki birçok ülkeye kıyasla Türkiye'de küreselleşmenin yukarıda bahsedilen tüm boyutlardan daha fazla etkilendiği gerçeğinin olmasıdır. Türkiye'nin, Asya, Avrupa ve Afrika'nın geçiş güzergâhında olması ve gelişmekte olan ülkeler arasında yer alması bu hareketliliği daha da artırmaktadır. Coğrafik olarak kavşak noktasında yer alan ve değişik medeniyetlere ve insan gruplarına ev sahipliği yapan Türkiye, küreselleşmenin her türlü etkisine açık hale gelmektedir. Farklı insan toplulukları arasındaki ilişki ve etkileşimlerin radikal şekilde artışı olarak tanımlanan bu yapının, küreselleşme açısından büyük ölçülerde etki etmesi kaçınılmazdır (Bayar, 2008: 32).

Sermaye ve üretim zincirinin tüm dünyaya yayılması, tüketim kalıplarının birbirine benzeşmesi, uluslararası ekonomik kuruluşlarla birlikte çok uluslu şirketlerin domino etkisi yaratarak tüm dünya ülkelerini etkilemesinden Türkiye de diğer ülkeler gibi nasibini almıştır. Küreselleşmenin üst düzeyde somut ve soyut olarak tüm alanları pazara çevirdiği günümüz Türkiye'sinde değişim kaçınılmazdır (Gündüz, 2020: 876). Günümüzdeki gelişmiş ekonomilerin aynı zamanda sanayileşmiş ülkeler olmaları, ekonomik gelişme ile sanayileşme arasında çok yakın bir ilişkinin olduğunu ayrıca sanayileşmenin ekonomik büyümeyi var ettiğini ortaya koymaktadır.

1980'li yılların başına kadar kapalı bir ekonomi benimseyen, ihracatı tarım ürünlerine dayanan ve ithal ikameci sanayileşme stratejisi uygulayan Türkiye, ihracatının %90'dan fazlasını sanayi ürünlerine ayırmıştır (TMMOB, 2018: 2). Az gelişmiş ülkelerde ithal ikameci sanayileşme stratejisi kullanılırken, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ise ihracata dönük sanayileşme strateji ve politikaları kullanılmaktadır (Koç, Can ve Kaya, 2018: 2-8). Sanayileşmedeki bu politikaların uygulanması, uluslararası alanda başta ekonomi olmak üzere, siyasal, sosyal ve kültürel açıdan bir küreselleşme olgusunun gelişmesine olanak sağlamaktadır. Türkiye 1980'den sonra, dış ticareti teşvik eden ihracata yönelik sanayileşme stratejisine ağırlık vermiştir. İthal malları ile rekabet, Türk sanayicilerini daha ucuz ve kaliteli mallar üretmeye zorlamıştır. Türkiye'nin uluslararası alanda ekonomik gelişmesi maddeler halinde değerlendirilmiştir (T. C. Ticaret Bakanlığı, 2020);

- 2020 yılı Ocak ayında, İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı; bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,1 puan artış göstererek %75,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.
- 2019 Aralık ayında, 2018 yılının aynı ayına göre, ihracat %6,4 artış ile 14,7 milyar dolar, ithalat ise %14,9 artış ile 19 milyar dolar olmuştur. Dış ticaret açığı ise %57,6'lık artışla 4,3 milyar dolara ulaşmıştır.
- 2003-2018 döneminde Türkiye ekonomisinde yıllık ortalama %5,5 oranında büyüme kaydedilmiştir.

Bakanlığın açıkladığı veriler doğrultusunda 2018 yılında %0.26 oranında ithalatın ihracatı aştığı görülmektedir. Bu veriye bakarak cari açığın arttığı görülmektedir. Türkiye ihracat ve ithalatının büyük bir kısmını AB ülkeleriyle yapmaktadır. AB'den gelişmiş teknolojik ürünler ithal eden Türkiye, araç, demir-çelik ve tekstil gibi ürünleri ihraç etmektedir (Workman, 2020). Türkiye gibi gelişmekte olan bir ekonominin devamlı büyüyerek ihracatı artırması ve ekonomik büyümesini devam ettirmesi gerekmektedir. İhracat ürünleri cari açığı günden güne

büyüyen Türkiye'nin ihracatı kalkındırarak olan yüksek teknoloji ürünlerine yönelmesi, ekonomik açıdan küreselleşmenin olumsuz yönlerini bertaraf etmede etkili olacaktır.

Tablo 1. Uluslararası İmar Kalkınma Bankası En Yüksek Ülke Borçları/Milyon Dolar (2018)

Ülke	Verilen Borç	Ülke	Verilen Borç
Hindistan	3,453	Irak	1,110
Mısır	2,180	Arjantin	1,000
Endonezya	1,800	Tunus	930
Çin	1,788	Pakistan	855
Türkiye	1,492	Kolombiya	702

Kaynak: The World Bank Annual Report 2018.

Dünya Bankası, yerel sorunlara küresel çözümler getirmek amacıyla, gelişmekte olan ülkelere 2018 yılı içerisinde toplamda 66,868 milyon dolar borç para vermiştir (World Bank, 2018: 7). Küreselleşmeyle dış yatırıma ihtiyaç duyan Türkiye'nin, Uluslararası İmar Kalkınma Bankasından toplamda 1,492 milyon Dolarlık borç aldığı görülmektedir (Tablo 1). Dünya Bankası, Türkiye'ye 400 milyon doları kadınları kapsayan işletmeler ve büyük mülteci topluluklarının bulunduğu bölgelerde kullanılması amacıyla hibe vermiştir (World Bank, 2018: 54). Kırılgan bir ekonomiye sahip olan Türkiye'nin en borçlu ülkeler arasında, beşinci sırada yer alması ekonomik açıdan Türkiye'yi zorlayacaktır.

İnsan Sermaye Endeksi'ne (The Human Capital Index¹) göre Türkiye 0.63 puanla dünya genelinde (155 ülke arasında) 53. sırada yer almaktadır (World Bank, 2019: 62). Bu endekste sırasıyla en iyi ülkeler; Singapur, Kore, Japonya ve Finlandiya'dır. Dünya Bankası (2019: 83), Türkiye'nin mesleki eğitiminin toplam istihdam üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığını ve uzun vadede istihdamın kalitesinin azaldığını aynı raporda belirtmiştir. Küresel piyasalara açılan Türkiye'nin diğer piyasalarla rekabet edilebilirliğini artırmak veya küreselleşmeye ekonomik yönden karşı koyabilmek için insan yatırımını yani eğitim, sağlık ve işçi verimliliğini daha da artırması gerekmektedir.

Sınırların önemsizleştiği günümüzde ticaretin önündeki engeller kaldırılarak, ekonomik bütünleşmeye doğru yol almaktadır. Kurulan gümrük birlikleri sayesinde daha düşük maliyetli ve daha çabuk bir şekilde ticaret mümkün hale gelmiştir. 1 Ocak 1996 yılında Türkiye ile AB arasında Gümrük Birliğinin yürürlüğe girmesiyle, AB günümüzde Türkiye'nin en önemli ticaret ortağı haline gelmiştir. Türkiye, Gümrük Birliği'ni imzaladığında yerel sanayisinin dayanamayacağı belirtilmesine rağmen, Türkiye daha ucuza, sağlam ve kaliteli ürünler üretmeye başlamıştır. 2000'li yıllarda Türkiye'nin iş sektör dinamiklerini geliştirerek daha modern, yüksek verimli şirketlere dönüşmüştür (Gönenç vd. 2014: 3). Ayrıca Gümrük Birliği ticaret yaratıcı, dış ticarete rekabetin artması, ölçek ekonomilerinin yükselmesi döviz rezervlerinin artması ve sanayileşmede hız kazanma gibi olumlu etkileri olmuştur. Gümrük Birliği açısından küresel piyasalara açılım Türkiye'ye yönelik olumlu etkiler yaratmıştır.

¹ İnsan Sermaye Endeksi ülkelere 0-1 arasında puan vererek eğitim, sağlık ve gelecek nesil işçi verimliliğine göre derecelendirme yapmaktadır. Ortalama bir çalışanın hem tam sağlık hem de tam eğitim potansiyeline ulaştığı ekonomiler endekste 1 tam puanı almaktadır (Kaynak: World Bank, 2019: 62)

Grafik 1. Türkiye GINI Index (1996-2018)

Kaynak: The World Bank, Turkey Gini Index (2018)

OECD gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler için eşitsizlik ve yoksulluk eğilimlerini analiz ettirmektedir. Gini katsayısıyla¹ artan eşitsizliklere belli bir değer verilerek daha somut yaklaşım hedeflenmektedir. OECD bu amaçla küreselleşmenin beraberinde getirdiği, ülke bazında artan eşitsizliklere yönelik sosyal politikalar veya buna yönelik gelecek öngörülerini üretebilmektedir. 2007 yılında 0.38,4 olan Türkiye'nin Gini endeksi, 2015 yılında 0.42,9'a ve 2018 yılında 0.41,9 seviyesine ulaşmıştır (Grafik 1). 36 üyeye sahip olan OECD Gini endeksi ortalaması 0.32,7'dir. Meksika (0.45,4) ve Şili'den (0.44,4) sonra Türkiye, OECD ülkeleri arasında en yüksek Gini katsayısına sahip ülkelerden biridir (World Bank, 2019). Her ne kadar Gini endeksiyle, GSYH arasında doğrudan bir bağlantı bulunmasa da, GSYH sıralamasında dünyada 17. Sırada bulunan Türkiye'nin, Gini endeksi raporunu da dikkate alarak; ekonomik, sağlık, vergi ve gelir dağılımına yönelik eşitsizlikleri minimum seviyeye çekerek, hak ettiği yere gelmesinde fayda vardır.

Ulus devletler bölgeselleşme çalışmalarıyla küreselleşmeye karşı koymaya çalışmaktadır. Bölgeselleşme süreci tek boyutlu bir süreç olmayıp, üç en önemli bölgesel örgütlenme sürecinden söz edilebilir; "bölgesel diyalog", bölgesel işbirliği" ve "bölgesel bütünleşme" (Keyman, 2017: 54). Türkiye bölgesel diyalog ve bölgesel işbirliği gibi alanlarda karşılıklı yapıcı manevralarda bulunsa bile bölgesel bütünleşme süreci açısından ne AB ne de başka bir bölgesel güçle bütünleşmektedir. Tek ortak pazara geçen, hukuki olarak mevzuatı uyumlaştıran ve bölgesel bütünleşmeye iyi bir örnek olan AB bile halen siyasi anlamda bütünleşmemiştir. Ulusların farklı dış politika yürütmesi ve askeri alanda farklı ulusal amaçlarının olması bu süreci zora sokmaktadır. Küreselleşen dünyada uluslar her ne kadar para-maliye ve ekonomi alanında bütünleşseler de siyasi bütünleşme halen uzak bir ihtimal olarak görülmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte yerelleşme ve küyerelleşme gibi kavramlar da hayatımıza girmiştir. Yerelleşme; politik, idari ve mali yerelleşme olarak üç ana grupta toplanabilmektedir. Politik yerelleşme ile halka ve halkın seçilmiş temsilcilerine kamusal karar almada daha fazla güç

¹ Genellikle ekonomik, sağlık, eğitim, vergi, gelir veya servet dağılımının eşitsizliğini ölçmek için kullanılan bir veridir. Katsayı 0-1 arasında olup, "0" mükemmel eşitliği, "1" ise mükemmel eşitsizliği temsil eder. Negatif gelir veya servet nedeniyle 1'in üzerindeki değerleri görmek mümkündür.

verilmektedir. İdari yerelleşme genel olarak kamu hizmetlerinin sağlanmasında yerel yönetimlere, taşra yönetimlerine yönetim, mali sorumluluk ve yeniden dağıtma yetkilerini devretmesi anlamına gelmektedir (Durukal, 2013: 14-15). Üçüncü yerelleşme türü mali yerelleşme, serbestleştirme (deregülasyon) ve özelleştirmeyi barındırmaktadır. Bu kapsam yerel yönetimlere hizmetler açısından mali olarak yetki vermektedir (Özmüş, 2005: 3).

Yerel yönetimlerin mali, idari ve ekonomik olarak özerkleşme gayretleri merkezi hükümetin yetki alanını daraltmaktadır. Küreselleşme karşısında siyasi alanda etkiyi en çok ulus devletler hissetmektedir. Buna karşı koyabilmek amacıyla uluslar yerele daha fazla önem vererek, küreselleşme karşısında durmaya çalışmaktadır. Yerel politikalar sermaye karşısında güçsüz kalmaktadır. Yerelleşme ile yerel yönetimleri (kent özelinde kent yöneticileri) merkezden idari, mali, sorumluluk anlamında bağımsızlaşabilmektedir. Son süreçte yeni bir sistem benimseyen Türkiye'nin, daha da merkezileşmeye yöneldiği görülmektedir. Siyaseten yetkinin tek elde toplandığı Başkanlık/Partili Cumhurbaşkanlık sistemiyle küresel ve yerel kararlar tek elden alınmaktadır.

Göç eylemi modern dünya ekonomisinin özelliklerinden biri olup, küreselleşmeyle tüm bölgelerin sosyo-kültürel ve politik iklimini etkilemektedir. Göç, mülteci krizleri ve küresel eşitsizlik gibi bir dizi uluslararası sorun geçmişte sömürge döneminden kalma sorunlardır (Mikander, 2016: 70). Gelişmiş olan ülkeler diğer ulusların kaynak ve insan gücünü kullanırken, ülkeler arasında gelir ve adalet sistemi arasındaki farkları da artırmaktadır. Sömürgecilikte süreci uygulayan devletler yerine, günümüzde büyük çok uluslu şirketlerin bu rolü aldığı söylenebilir (Mikander, 2016: 72). Zamanında zorla yerlerinden edilen halklar, günümüzde daha iyi bir yaşama kavuşmak, ekonomik beklentilerini geliştirmek, daha güvenli bir yaşam ortamı sağlamak veya ülkelerindeki zulümden kurtulmak amacıyla göç etmektedir. Küreselleşme süreçlerinin bir sonucu olarak, gelişmiş ülkelerdeki ekonomik boşlukları doldurmada göçmenlerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir (Zubiashvili, 2017: 30). Bu göç hareketlerinin hem göç edenler açısından hem de vardıkları ülke vatandaşları açısından ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri olmaktadır. Hükümetler uluslararası insan hareketliliğini ekonomik, kültürel ve güvenlik üzerindeki etkilerini en aza indirmeye çalıştıkça, dünya genelindeki göç politikaları daha da katılaşmaktadır.

Günümüzde "Arap Baharı" olarak adlandırılan Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde görülen devrimler/insan hareketliliği küreselleşmeyle birlikte daha hızlı ve etkili bir şekilde yayılarak tüm çevre ülkeleri etkisi altına almıştır. Olağanüstü insan hareketliliği nedeniyle bu süreçten Türkiye'de nasibini almıştır. Batılı demokrasilere geçiş güzergâhı üzerinde bulunan Türkiye, göç ve mülteci hareketliliğiyle, sosyal yapısında değişimlere maruz kalmıştır.

Türkiye'nin güneyinde yaşanan iç çatışma süreciyle birlikte Suriye'den 3.6 milyondan fazla sığınmacının Türkiye'ye geçtiği bilinmektedir (The UN Refugee Agency, 2018). Türkiye'nin hazırlıklı olmadığı bu göç olgusunun ekonomik (istihdam), kültürel (aile, gelenek) ve güvenlik (kamu düzeni) gibi etkileri olmaktadır. Arap kültürünü Türkiye'ye getiren sığınmacılar hem kendileri hem de yerel halkla, kültür çatışması içerisine girmiştir (UNHCR Report, 2015: 51). Sınır tanımayan küreselleşme; ulusların, kentlerin ve politikaların ötesine geçmektedir. Göç olgusu sadece doğrudan göç edenlerin kaderini değil, o bölgede yaşayan yerli halkı da etkilemektedir. Devasa yoğunlukta yaşanan bu göç hareketi yaşam tarzlarını değiştiren kültürel-Çernobil olarak adlandırılmaktadır (Şen, 2008: 154-155). Kültür-Çernobil'i yaşayan Türkiye'nin, belli kentleri ve mahallelerinde yaşayan sığınmacı gruplar kendi yaşadıkları yere ait kültür ve adetleri de getirerek, Türkiye içinde kendi küçük mahallelerini oluşturmuşlardır. Bu eylemler çoğu zaman yerli halk tarafından olumlu

karşılansa da, olumsuz karşılanabileceği durumların yaşanmasına da sebebiyet verebilmektedir.

Son yıllarda Türkiye siyasetini ve kültür yaşamını etkiler duruma gelen göç olgusu, geçici sığınmacıların Türkiye’de kalıp kalmayacakları kaygısıyla dinamik potansiyelini korumaktadır. Birçok ilde işyeri açan göçmenler, tabelaları Arapça dilinde yazmaya ve bunlarla iş yapmak isteyen yerli halk ise ilanları Arapça hazırlamaya başlamıştır. Bu olaylardan olumsuz şekilde etkilenen yerli halkın “nefret söylemlerini” de arttırdığı görülmektedir. Göç sadece yaşanılan alanı değil, tüm toplumun refahını etkileyen bir olgu olması nedeniyle, hassasiyetle yaklaşılması gerekmektedir (Kahanec ve Zimmerman, 2008: 9-10). Düşük sosyo-ekonomik eşitsizlikler genel refah, gelir veya eğitimsel eşitsizlikle paralel bir seyir izlemektedir (Keeley, 2015: 76).

Türkiye’deki işgücü piyasası üzerinde doğrudan etkisi olan ve yapılan yardımlarla refah dengesini değiştiren göç olgusu sadece ekonomik alanla ilgili yapıları sarsmamakta ayrıca kültürel alanda yabancı evliliği diye nitelendirilen hadiselerin yoğunluk kazanmasıyla, göçmenlerin kendi kültürlerini dayatması, gündemi etkilemektedir.

Küreselleşmenin, bir yandan teknolojik ürünlerin yayılmasını sağlayarak temiz çevreye katkı sunacağı belirtilmesine karşın öte yandan gelişmekte olan ülkelerin endüstrilerini tetiklemesi nedeniyle kirlenmeyi daha da artıracak kaygısı yer almaktadır. Yeni uluslararası örgütlerin kurulmasıyla küresel ısınma ve dolayısıyla ekolojik ayak izini azaltmaya yönelik yeni çevre politikaları (Kyoto-Paris Sözleşmesi) tartışılmakta ve küresel anlamda önlemler alınmaya çalışılmaktadır. Liberalleşmiş ticaret ekonomisi ekonomik büyüme yaratırken, doğal kaynakların sürdürülemez tüketimi, yeni çevre sorunları yaratmaktadır (Esty ve Ivanova, 2003).

Göç hareketleriyle dolaylı yoldan nüfusun artması, ihracat-ithalat ve mal talebine yönelik artışlarla birleşince, küreselleşmenin çevre üzerindeki olumsuz etkileri de artmaktadır. Küreselleşmenin sonuçlarından biri olan kentleşmeyle, şehirlerde yaşayan nüfusun artması kırsal ve kent arasındaki ayrımı daha da artırmaktadır. Türkiye kentleşmesinin sadece nüfus hareketleri ve yerleşimlerin büyüklüğü ve yayılma etkileri bakımından değil, toplumsal, ekolojik, ekonomi-politik gibi sorunları içeren ve gün geçtikçe daha da çözümsüzlüğü artıran bir gidişat söz konusudur (Çalışkan ve Tezer, 2018: 73). Bilgili (2019: 1087), Türkiye’nin finansal, politik ve ticaret alanlarındaki küreselleşmesiyle, beşeri, sermaye ve sermaye stoğundaki büyümenin ekolojik ayak izini azalttığını belirtmektedir. Gelişmekte olan Türkiye, hem yatırım ve üretimini artırarak büyümeye devam etmeye çalışmaktadır. Bu hızlı büyüme ve sanayileşme hamlelerinin yan etkileri çevre üzerinde görülmektedir.

SONUÇ

Küreselleşme kavramının dünyamızı şekillendirdiği ve şekillendirmeye devam ettiği görülmektedir. Ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel alanlar başta olmak üzere dönüşümü gerçekçi kılan küreselleşme, tüm ulusları etkisi altına almıştır. İlk insan topluluklarından itibaren değişik isimlerle adlandırılmasına rağmen, kabileler, beylikler ve devletler arasında gerçekleşen ticaret ilişkileriyle başlayan küreselleşme, hayatın siyasi ve sosyo-kültürel boyutlarını da etkilemiştir. Birçok bilim dalıyla ilişkili olan ve hayatın her alanına nüfuz eden küreselleşme kavramın bu nedenle kolay bir şekilde açıklanamamaktadır.

Gelişmekte olan ülkeler kategorisinde olan Türkiye, küreselleşmenin birçok boyutundan etkilenmektedir. Gümrük Birliği’ne girişiyse birlikte ekonomik olarak kapılarını dünyaya açan Türkiye, bu alanda olumsuz şekilde etkilenmeyip, daha ucuza, sağlam ve kaliteli mallar

üretmeye başlamıştır. Dış kaynak/yatırım desteğiyle birlikte sanayisi daha modernleşmiş ve yüksek verimli şirketlere dönüşmüştür. Rekabet piyasasına uyum sağlayan Türkiye, döviz rezervlerini artırarak, sanayileşmede hız kazanmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte uluslararasıdaki gelir farkı açılmakta ve bu olgu göçe neden olmaktadır. Türkiye doğusundan ve Suriye’de yaşanan iç çatışma nedeniyle güney bölgelerinden epey göç almaktadır. Kendi mahallelerini kuracak kadar büyük sayıda göçmen alan Türkiye, kendi içerisinde kültür çatışmaları yaşamaktadır. Bu göç olgusu kültürün yanında ekonomik, kültürel ve güvenlik açısından sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Bunlara yönelik çözümler üretmeye çalışan Türkiye, belli maliyetlere katlanarak çözüm yolu bulmaya çalışmaktadır. Sosyal politikaların bozulmasına etki eden bu göç hareketliliği hem Türkiye’deki vatandaşları hem de göçmenleri olumsuz şekilde etkilemektedir.

Günümüzde her türlü olaydan anında haberdar olabilmemiz, şehirler veya devletler arasında ulaşımın saatler veya dakikalar içinde gerçekleşebilmesi, internet sayesinde bilginin bir tık uzağında olmamız küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sayesinde kolaylaşmıştır. Çevre faktörü açısından teknolojinin gelişmesi ve az tüketen, temiz yakıtlı teknolojilerin gelişmesi iyiye yorumlanırken, insanlığın devasa makinalarla doğal kaynakları da tüketmesi aynı oranda hız kazanmaktadır. Bu nedenle küreselleşmeye karşı olan “kuşkucular” yerine veya küreselleşme taraftarı olan “hiper-küreselciler” gibi tek bir bakış açısıyla olaylara yaklaşmak yerine küreselleşmenin hem olumlu hem de olumsuz taraflarının olduğu bilinciyle yaklaşım, Türkiye açısından en maksimum faydayı getirecek adımlara yönelmekte fayda vardır. Türkiye’nin yüksek teknolojili ürünlere yönelerek üretim şeklini değiştirmesi, ihracatı artırması ve ülke içindeki gelir paylaşımını adil ve eşit bir şekilde bölüşerek Gini katsayısını pozitif hale getirmesinde fayda vardır.

KAYNAKÇA

- Acar, M. (2004). Küreselleşme mi, Küreselleştirme mi?, *Piyasa Dergisi*, Sayı 12, 1-14.
- Adıgüzel, M. (2013). Ekonomik Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 35, 1-20.
- Aktan, C. C. ve Şen, H. (2006). Globalleşme ve Türkiye, *Mercek Dergisi*, Yıl:6, Sayı 21, 104-112.
- Aslan, S. (2009). Küreselleşmenin Ulus Devletlere Etkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 25, 289-296.
- Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, (2020). Uluslararası Örgütler, <https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-22146/uluslararasi-orgutler.html>, E. T.: 25.11.2019.
- Başkaya, F. (2015). Küreselleşmenin Karanlık Bilançosu, 5. Baskı. İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Sayı XXXII, 25-34.
- Biehl, J. (2016). Toplumsal Ekoloji Siyaseti, (The Politics of Social Ecology). (Çev: E. Eren), 1.Baskı. İstanbul: Sümer Yay.
- Bilgili, F., Ulucak, R., Koçak, E. ve İlkay S.Ç. (2019). Does Globalization Matter for Environmental Sustainability? Empirical Investigation for Turkey by Markov Regime Switching Models, *Environmental Science and Pollution Research*, 27, 1087-1100.
- Bravo, I. B. (2005). Tarihin Sonu, İlerleme ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 29, No: 2, 125-138.

- Çalışkan, O.Ç. ve Tezer, A. (2018). Türkiye Kentleşmesinin Çok Boyutlu Sürdürülemezliğinde Yeni Bir Yol Arayışı: Orta Ölçekli Kentler Üzerinden Kır-Kent Dayanışma Ağları, *Planlama* (Ek 1): 73-90.
- Daudin, G., Morys, M. ve O'Rourke, K. (2008). Globalization 1870-1914, *Department of Economics Discussion Paper Series*, Number 395. Oxford.
- Durukal, O. (2013). Yerel Yönetimlerin Proje Bazlı Uluslararası Fonlara Erişimi: Türkiye'de Büyükşehir Belediyeleri Üzerine Bir İnceleme, T.C. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Aydın.
- Elçin, A. B. (2012). Küreselleşmenin Tarihçesi, <http://www.meritymm.com/wp-content/uploads/2013/05/küreselleşme.pdf>, E. T.: 07.10.2019.
- Esty, D.C. ve Ivanova, M. H. (2003). Globalization and Environmental Protection: A Global Governance Perspective, <http://www.yale.edu/gegdialogue/docs/dialogue/oct03/papers/Esty-Ivanova.pdf>, E. T.: 04.01.2018.
- Fischer, S. (2003). Globalization and Its Challenges, *American Economic Review*, Vol: 93, No: 2, May,1-39.
- Fusfeld, R. (1998). Çağdaş İktisadi Düşüncenin Gelişimi, (Çev. O. Sezgin ve N. Sayar). İstanbul: Yardım ve Yayın Vakfı.
- Gönenç, R., Röhn, O., Koen, V. ve Ögünç, F. (2014). Fostering Inclusive Growth in Turkey by Promoting Structural Change in the Business Sector: *Economics Department Working Papers No.1161*.
- Gündüz, A. (2020). Küresel-Küyerel Bir Çalgı: Elektro Bağlama, *İdil*, (69) Mayıs, 875-885.
- Kahanec, M. ve Zimmermann, K. F. (2008). Migration and Globalization: Challenges and Perspectives for the Research Infrastructure, *Discussion Paper*, No. 3890, Bonn.
- Karaca, G. (2007). Küreselleşme ve Büyük Ortadoğu Projesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Keeley, B. (2015). Income Inequality: The Gap Between Rich and Poor, OECD Insights. Paris: OECD Publishing.
- Keyman, E. F. (2017). Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler, E. F. Keyman, B. Y. Dural (Ed.) *Uluslararası İlişkilere Giriş*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, 31-62.
- Kıvılcım, F. (2018). Strategic Design and Innovative Thinking in Business Operations: The Role of Business Culture and Risk Management, H. Dinçer ve S. Yüksel (Ed.). *Is it Possible to Define Globalization in One Definition?*. Gewerbestrasse: Springer.
- Koç, E., Şenel, M. C. ve Kaya, K. (2018). Dünyada ve Türkiye'de Sanayileşme I-Strateji ve Temel Sanayileşme Sorunları, *Mühendis ve Makina Dergisi*, 59(690): 1-26.
- Mead, R. (1998). *International Management*, Second Edition. Oxford: Blackwell Pub.
- Mendenhall, M., Punnett, B. J., ve Ricks, D. (1995). *Global Management*. Oxford: Blackwell Pub.
- Mikander, P. (2016). Globalization as Continuing Colonialism: Critical Global Citizenship Education in an Unequal World, *Journal of Social Science Education*, Vol. 15, Number 2, 70-79.

- İlin, M. ve Segal, E. (2001). İnsan Nasıl İnsan Oldu, (Çev. Ahmet Zekerya), 12.Baskı. İstanbul: Say Yay.
- Oran, B. (2001). Küreselleşme ve Azınlıklar, 4.Baskı. İstanbul: İmaj Yayınevi.
- Özmüş, L. (2005). Desantralizasyon (Yerelleşme) ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı. TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- Postman, N. (2016). Televizyon: Öldüren Eğlence Gösteri Çağında Kamusal Söylem, (Çev. O. Akınhay), 6.Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Radulovic, D. ve Pindzo, R. (2017). The Importance of Multinational Companies on the Global Market, Niktovic, Z., Kyaruzi, I. S., Cogoljevic, M. (Ed.) *Fostering Entrepreneurship*. Newton Abbot: Compass Publishing.
- Rahim, H. L., Abidin, Z. Z., Ping, S. D., Alias, M. K., & Muhamad, A. I. (2014). Globalization and its Effect on World Poverty and Inequality, *Global Journal of Management and Business*, 1 (2), 8-13.
- Ritzer, G. (2008). Modern Sosyoloji Kuramları, (Çev. H. Hülür). Ankara: De Ki Basım Yayım LTD.
- Roscoe, P. (2015). Harcıyorum Öyleyse Varım Ekonominin Gerçek Maliyeti, (Çev. A. Çavdar), 1.Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Rosenau, J. N. (2003). Distant Proximities; Dynamics Beyond Globalization. New Jersey: Princeton University Press.
- Shah, A. (2013). Poverty and Stats. Available at: www.globalissues.org/article/26/poverty-facts-and-stats. E. T.:17.05.2020.
- Somel, C. (2004). Az Gelişmişlik Perspektifinden Küreselleşme, *Doğu-Batı Dergisi (Küreselleşme)*, Şubat Mart Nisan, Sayı 18, 195-204.
- Steger, M. B. (2006). Küreselleşme, (Çev. A. Ersoy). Ankara: Kültür Kitaplığı.
- Şen, B. (2008). Küreselleşme: Anlamlar ve Söylemler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (18), 147-162.
- T.C. Ticaret Bakanlığı. (2020). Ekonomik Görünüm, https://ticaret.gov.tr/data/5e18288613b8761dccc355ce/Ekonomik_G%C3%B6r%C3%BCn%C3%BCm.pdf, E. T.: 23.04.2020.
- The UN Refugee Agency. (2018). Turkey, <https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2019/02/UNHCR-Turkey-Operational-Highlights-2018-Final.pdf>, E. T.: 26.05.2020.
- TMMOB. (2018). Makina Mühendisleri Odası, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Oda Raporu, 8.Baskı. Ankara: Ankamat Mat.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (1999). Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türk, T. ve Ünlü, H. (2016). Yoksullukla Mücadele Politikaları: 2000 Sonrası Türkiye Örneği, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, Sayı 14, 92-104.
- U. N. Report. (2013). Humanity Divided: Confronting Inequality in Developing Countries. New York: FAO.

UNHCR. (2015). Evaluation of UNHCR's Emergency Response to the Influx of Syrian Refugees into Turkey Full Report. Geneve: Universalia.

Workman, D. (2020). Turkey's Top 10 Exports, <http://www.worldstopexports.com/turkeys-top-10-exports/>, E. T.: 02.06.2020.

World Health Organization. (2020). Coronavirus Disease Situation Report, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200531-covid-19-sitrep-132.pdf?sfvrsn=d9c2eaef_2, E. T.: 01.06.2020.

World Bank. (2018). The World Bank Annual Report 2018: Investing Opportunity Ending Poverty, Washington, D.C.: World Bank.

World Bank. (2019). World Development Report 2019: The Changing Nature of Work, Washington, D.C.: World Bank.

Yeşil, S. (2013). Kültür ve Kültürel Farklılıklar: Liderlik Açısından Teorik Bir Değerlendirme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 44, 52-81.

Zubiashvili, T. (2017). Globalization and Migration Processes, MIRDEC-4th International Academic Conference on Social Science, Multidisciplinary and Globalization Studies, Masters International Research & Development Center, Madrid.